

Nr 490.

Av herr Swedberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.

Frågan om religionsfriheten och därmed sammanhängande spørsmål har länge varit föremål för debatt i vårt land och bl. a. vid upprepade tillfällen föranlett motioner i riksdagen. Debattens längd och intensitet har dock inte lett till resultat i proportion därtill. Då det här rör sig om stora och betydelsefulla frågor, är detta att beklaga. Olägenheterna ha stått klara för människor både innanför och utanför de religiöst intresserade kretsarna av folket. De både stränga och oklara bestämmelserna om rätten till utträde ur svenska kyrkan ha skapat ett onödigt motsatsförhållande mellan kyrkan och dem som velat utträda. Det må sedan ha gällt dem som icke ansett sig vilja stå kvar på grund av att de över huvud icke ägde den religiösa förankring, som vore en naturlig förutsättning för medlemskap i ett religiöst samfund, såväl som medlemmarna i de frikyrkliga grupper, som av religiös övertygelse ansett sig icke böra tillhöra svenska kyrkan. Skillnaden i rättigheter mellan svenska kyrkans prästerskap och de frikyrkligas har också varit onödigt stor.

För frågans utveckling har dissenterlagskommitténs arbete varit av grundläggande betydelse. I dess betänkande samlades och framlades argument och motargument för olika reformer. De sakkunnigas förslag har emellertid under remissbehandlingen rönt motsägelse på vissa väsentliga punkter. I den proposition, som chefen för justitiedepartementet nu framlagt, har stor hänsyn tagits till remissinstansernas uttalanden. Vi kunna i stor utsträckning dela den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen. När vi nu ändock vilja anföra en del synpunkter och ställa några yrkanden rör det därför icke huvudlinjerna i föreliggande förslag till religionsfrihetslag och därmed sammanhängande spørsmål.

Först vilja vi beröra frågan om förslaget till ändring i 4 kap. giftermålsbalken. I nämnda kapitel 2 § föreslås riksdagen att införa följande lydelse:

”Kyrklig vigsel må äga rum:

inom svenska kyrkan, om de trolovade eller en av dem tillhör kyrkan; och inom annat trossamfund, om Konungen medgivit att vigsel må förrättas inom samfundet och de trolovade eller en av dem tillhör samfundet.”

Nämnda stadgande skulle medföra, att vigselförrättare inom annat samfund, dvs. inom de frikyrkliga samfunden, skola äga rätt att viga trolovade, såvida en av dem tillhör samma samfund som vigselförrättaren. En frikyrklig vigselförrättare inom t. ex. Svenska baptistsamfundet skulle sålunda

icke äga möjlighet att med rättslig verkan förrätta vigsel av personer, som tillhöra Svenska missionsförbundet. Denna begränsning synes oss av följande skäl olämplig.

Inom stora delar av den svenska frikyrkovärlden försiggår sedan åtskilliga år tillbaka ett planmässigt arbete på ökad kontakt samfunden emellan. Arbetet äger rum på både det religiösa planet och det organisatoriska. Man har anledning förmoda, att detta ekumeniska arbete skall fortsättas och vinna allt större omfattning. Under sådana omständigheter ter sig begränsningen av de frikyrkliga pastorernas vigselrätt till att gälla enbart det egna samfundets medlemmar som otillfredsställande. Att här genomföra en lagstiftning, som skulle markera uppdelningen av frikyrkovärlden i från varandra isolerade fack, är icke förenligt med den strävan till samförstånd mellan olika grupper av evangeliskt kristna som allt tydligare förmärkes i vårt land.

Ett ytterligare skäl för att vidga behörigheten för en befattningshavare att med laga verkan förrätta vigsel om åtminstone den ena av de trolovade blott tillhör ett evangeliskt samfund, även ett annat än det vigselförrättaren tillhör, är att vissa av dessa samfund ännu inte kunnat giva sina predikanter den utbildning, som enligt tidigare uttalanden av myndigheter, som yttrat sig om kvalifikationskrav, med rätta må ställas på dem som skola beklädas med så viktiga samhällsuppgifter som vigselrätt. Medlemmarna av dessa evangeliska samfund känna säkert en särskild samhörighet med andra samfund, som kunnat giva sina pastorer önskvärd utbildning, och vilja vända sig till en sådan vigselförrättare för att bliva vigda.

De här anförda förhållandena torde enklast finna sin lösning genom att pastor inom annat trossamfund, som äger behörighet förrätta kyrklig vigsel, må förrätta sådan vigsel, om en eller båda av de trolovade tillhöra evangeliskt samfund, som finnes omnämnt i kungörelsen om hur sökande till lärartjänst, som medför skyldighet att undervisa i kristendomskunskap, äger styrka sin behörighet.

Då Kungl. Maj:t prövar framställningar från samfund om att för sin pastorskår erhålla vigselrätt, kommer, hoppas vi, Kungl. Maj:t att taga hänsyn till det förhållandet, att vissa evangeliska samfund äga ungdomsorganisationer, som äro så intimt förbundna med huvudorganisationen, att medlemmarna av dessa ungdomsorganisationer ostridigt kunna och böra räknas tillhöra samfundet. Som exempel må anföras Evangeliska fosterlandsstiftelsens kraftiga ungdomsorganisation, De ungas förbund, som är lika fast organiserat som moderföreningen. Genom en sådan vidsynt och rättvisande tolkning av begreppet evangeliskt trossamfund uteslutas icke från rätten att inom eget samfund erhålla vigsel medlemmar av organisationen, även om denna ej skulle ha församlingskaraktär.

En av de punkter, där vissa missförstånd uppstått, gäller kyrkas uppåtåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans eller då be-

gravning sker utan jordfästning. Nu gällande lagstiftning har på denna punkt följande lydelse:

”Men ej må vid sådan begravning kyrka upplåtas, med mindre särskilda skäl därtill äro.”

Det nu föreliggande förslaget har givits en mera positiv utformning:

”Och må vid sådan begravning kyrka kunna upplåtas, om särskilda skäl därtill äro.”

Enligt departementschefen innebär den ändrade lydelsen ingen förändring i sak. Förändringen motiveras endast med att en positivare formulering skulle vara ägnad att undvika missförstånd. Hos remissinstanserna göra sig olika meningar gällande. Några tillstyrka kommitténs förslag medan länsstyrelsen i Jönköpings län och juridiska fakulteten i Lund önska en än mer positiv formulering.

Vi vilja erinra om att departementschefen 1925 föreslog i propositionen om begravning utan jordfästning i svenska kyrkans ordning en positiv formulering: Och må kyrka upplåtas då skäl därtill äro. Den negativa formuleringen, som efter viss strid blev resultatet av statsmakternas beslut, har vållat irritation på många håll. Många präster ha förklarat sig personligen vilja visa tillmötesgående då skäl funnits för kyrkas upplåtande för icke-kyrklig jordfästning men ha känt sig hindrade genom den negativa formuleringen. Det är tacknämligt att departementschefen föreslagit en positiv formulering, varigenom klarare uttryckes, att billighet och generositet böra visas, även om det i varje fall bör överlämnas åt präst att fatta beslut.

Prästens prövningsrätt synes oss alltför hårt begränsad och bevisbördan lagd på honom, om formuleringen i denna detalj skulle bli sådan som länsstyrelsen i Jönköpings län och juridiska fakulteten i Lund förordat: Kyrka må upplåtas, om icke särskilda skäl tala däremot. Däremot synes oss en ytterligare uppmjukning böra ske i så måtto att formuleringen blir den som 1925 föreslogs: Och må kyrka upplåtas då särskilda skäl därtill äro, dvs. att ordet *kunna* uteslutes ur lagtexten.

En mindre ändring torde behöva komma till stånd i 11 § religionsfrihetslagen. Där stadgas, att Konungen äger uppdraga åt svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i främmande stat att handlägga de frågor om in- och utträde i svenska kyrkan, som ankommer på pastor. Sådant uppdrag skall icke kunna meddelas annan än den som tillhör svenska kyrkan. Stadgandena synas kunna leda till mindre önskvärda konsekvenser. I princip torde stadgandet om att vederbörande ämbetsman måste tillhöra svenska kyrkan kunna leda till att det måste tillses, att i varje främmande stat finnes någon ämbetsman, som tillhör svenska kyrkan. En sådan bestämmelse synes kunna bereda svårigheter såväl för den enskilde ämbetsmannen som för utrikesförvaltningen. Ett skäl, varför det i främmande stat borde finnas en *person*, till vilken t. ex. anmälan om utträde skall ställas, är för att uppnå

likformighet med stadgandena i 9 §. Det torde dock på allvar kunna ifrågasättas huruvida en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman som regel äger särskilda kvalifikationer för att befatta sig med ärenden av denna art. Ansökningarna kunna dock lika väl göras skriftligen och tillställas exempelvis Storkyrkoförsamlingen i Stockholm. 11 § torde sålunda böra omformuleras i så måtto, att ansökan om in- och utträde för personer, som ej äro och ej heller skola vara kyrkobokförda i riket, kan ske skriftligen.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 100 måtte besluta sådan ändring,

att den som förklarats behörig förrätta kyrklig vigsel äger rätt att med rättslig verkan viga trolovade, som ansöka där- om, såvida de båda eller en av dem tillhöra ett i motionen berört evangeliskt trossamfund,

att kyrka må upplåtas vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans eller då begravning sker utan jordfästning, då särskilda skäl därtill äro,

att ansökan enligt 11 § religionsfrihetslagen må ske skriftligen samt

att vederbörande utskott måtte föreslå de erforderliga ändringarna i lagtexterna.

Stockholm den 29 mars 1951.

Ruben Swedberg.

Olof Hammar.

Axel Gustafson.

Edvin Gustafsson
i Bogla.

Paul Bergstrand.

Johan Ahlsten.

And. Stjärne.

Wald. Svensson.

Sven Antby.

O. E. Sandberg.

Edith Liljedahl.

Ragnar Huss.

K. Gust. Wirtén.

Bertil v. Friesen.

Birger Utbult.